

DELİLİK VE DAHİLİK O İNCE ÇİZGİ

Bundan 61 yıl önce, dünyanın önde gelen yazarlarından Virginia Woolf, İngiltere'nin Sussex bölgesindeki evinden çıkıp, yakındaki Ouse nehrine yürüdü, bastonunu nehir kıyısına bırakıp büyük bir taş parçasını da paltosunun cebine sıkıştırdıktan sonra nehrin içine doğru ilerledi. Taş parçası işe yaradı. Cesedi nehrin karşı kıyılarında bir yerlerde su üstünde yüzer bulunana kadar da tam tamına üç hafta geçti. Eşi Leonard Woolf'a şöyle bir not bırakmıştı: "Canım... Yine delirmeye başladığımdan eminim... Bu korkunç dönemlerden bir tanesine daha giremeyiz. Ve biliyorum, bu sefer iyileşemeyeceğim. Yine sesler duymaya başladım ve dikkatimi toplayamıyorum. Bu korkunç hastalık gelene kadar, bizden daha mutlu olabilecek iki kişi düşünmüyorum. Ama artık bununla daha fazla savaşamayacağım..."

Edebiyat dünyasına, ancak bir dehanın ürünü olabilecek olağanüstü güzellikte yapıtlar bırakmış bu kadın, yakın geçmişten beri yeniden tartışılmaya başlanan delilik-dahilik-yaratıcılık ilişkisinin odağındaki çok sayıda sanatçıdan, yaratıcı kişilikten biri. V. Woolf'un 1915'ten başlayarak tuttuğu güncenin sunduğu veriler, çoğu uzmana onun "korkunç hastalığı"nın, şimdi bipolar (=çift kutuplu) hastalık olarak da bilinen manik depresyon olduğunu düşündürüyor. Durum, zamanla hem şiddet hem de sıklığı artan bir duygusal iniş çıkışlar dizisi olarak betimleniyor. Bazı kişiler ağır depresyon dönemleri arasında görece hafif manik dönemler geçirirken, bazılarında depresyon hafif, mani çok şiddetli seyredebiliyor; hatta sanrılara bile izin verecek ölçüde. Woolf'un depresif

"Deli olduğumu söylediler. Ama deliliğin, zekanın en üst düzeydeki temsilcisi olup olmadığı, görkemli olan çoğu şeyin -ve derin olan herşeyin- hastalıklı düşüncelerden, sıradan akli feda etmek pahasına yüceltilen ruh durumlarından fıskırarak çıkıp çıkmadığı sorusu hâlâ yanıtlanabilmiş değil."

Edgar Allan Poe

dönemleri çeşitli nedenlere (kimi zaman mevsim, kimi zaman yazdığı kitabı bitirme döneminde yaşadığı panik) bağlı olarak ortaya çıkan döngüsel nöbetler halindeydi. Ancak depresyon ve ardından gelen şiddetli manik dönemler arasında oldukça yaratıcı, son derece canlı ve büyüleyici bir kişilik sergilemişti.

Bu bilgi, ezelden beri var olan "delidahi", "çılgın bilimadamı", "bunalımlı sanatçı" tiplemesine yeni bir boyut katacak türden bir bilgi değil. Ama, şu da bir gerçek ki, son 20-25 yıldır, giderek

kabaran sayıda psikolog, psikiyatrist, hatta nörolog, bazı zihinsel rahatsızlıkların (özellikle de manik depresyonun) sanatçılığı, daha geniş kapsamıyla yaratıcılığı tetikleyip tetiklemediği ve ikisi arasındaki olası bağlar konusunda veri toplama çalışıyor. Bir bağlantı olması gerektiği görüşünün en ateşli savunucuları bile, yaratıcılık olarak değerlendirilebilecek bütünü, çoğunlukla zihinsel-ruhsal bozukluklardan bağımsız şekilde ortaya çıktığını, üstelik istatistiğe vurulduğunda bu tür hastaların, genelden daha yaratıcı olmadığını kabul ediyorlar. "Ama", diyorlar, "özellikle de Batı kültürünün bunca devinin yaşam öyküsünde manik depresyon özelliğini çağrıştıran bulguların büyük sıklıkla ortaya çıkması, tesadüften öte bir şey olmalı." Henüz varsayım düzeyindeki bu bağlantının gizinin ortaya çıkması, neye hizmet

edecek peki? Belki yalnızca, insan zihnini anlama yolunda bir adım daha atmaya. Uzun-dönemdeki yararınıysa yine zaman gösterecek.

Verilere göre her yüz kişiden biri, yaşam sürecinin en az bir döneminde manik depresyon geçiriyor; yalnızca depresyon geçirenlerin oranıysa % 5. Lityumun, hastalığın tedavisi için 1970'lerin sonlarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmasından önce, manik depresyon geçiren her beş kişiden birinin intihara kalkıştığı da veriler arasında.

Ressam
Vincent Van Gogh

Yazar
Virginia Woolf

Matematikçi
John Nash

Depresyon, kendisini kabaca isteksizlik, duyarsızlık, uyuşukluk, umutsuzluk, uyku bozuklukları, hareket ve düşünmede yavaşlama, bellek ve dikkat toplama sorunları, birşeyden zevk alamama gibi durumlarla gösteriyor. Tanısal ölçütler arasında, suçluluk duygusu ve intihar düşüncesi de var. Mani veya hafif mani dönemine giren hastalarsa yukarıda sayılanların neredeyse tersi olan durumları yaşıyorlar. Kendilerine güvenleri artıyor, az uyuyor ve oldukça enerjik oluyorlar, büyük düşler ve hayallere kapılabiliyorlar ve üretimleri artıyor. Manik hastalar sıklıkla paranoya ve bazen aşırı huzursuzluk belirtileri de gösteriyorlar. Genellikle hızlı ve heyecanlı bir konuşma biçimi sergiliyor ve düşünceleriyle paralel olarak hızla konudan konuya atıyorlar. Fikirlerinin doğruluğuna olan güvenleri neredeyse sonsuz oluyor. Özel ve iş yaşamlarında kurdukları ilişkilerse genelde çapraşık özellik sergiliyor.

Deli mi, Dahi mi? Dedektifler İş Başında

Iowa Üniversitesi'nden Nancy Andreasen, modern psikiyatrik tanı yöntemlerini zihinsel rahatsızlıklar (başta manik depresyon) ve yaratıcılık/sanat ilişkisini inceleme hizmetine sokan ilk kişi sayılıyor. Ele aldığı mutsuz sanatçılar kulübünün üyeleri arasındaysa yok yok. Liste Tolstoy'dan Edgar Allan Poe'ya, Michelangelo'dan Van Gogh'a, Handel'den caz sanatçısı Charlie Parker'a, milenyumun kokteyl partisinin protokol listesi gibi. Andreasen 1974'te, ayrıntılı görüşmeler, kontrol grupları ve sınırları oldukça keskin tanısal ölçütlerden yararlanarak gerçekleştirdiği çalışmada, yaratıcı yönleri kuşku götürmez 30 yazar ve geçmişlerini inceden inceye irdemiş, grup içinde alkolizmin yanısıra farklı ruhsal bozuklukların da oldukça yüksek oranda çıktığını gözlemişti. Kişilerin % 80'inin

yaşamlarının en az bir döneminde ciddi şekilde depresyon ya da manik depresyon geçirmiş oldukları ortaya çıkarırken, kontrol grubunda bu oran % 30'du. "Arada bir bağlantı olması gerektiği fikri, ondan sonra beynimde iyice perçinlendi" diye anlatıyordu Andreasen. Andreasen'in bulgularından da güç alarak, konunun tam anlamıyla 'kitabını yazan' kişi, psikiyatrist Kay Redfield Jamison. 1980 başlarında yürüttüğü çalışmasını şöyle anlatıyor: "Çalışmalarına, California Üniversitesi'nden (Los Angeles) izinli olarak gittiğim İngiltere'de (Oxford), oldukça tanınmış İngiliz şair, ressam, heykeltıraş ve fotoğrafçılardan oluşan, kısaca İngiliz kültür ve sanat hayatının ağır toplarından 47 kişilik bir grubu ele alarak başladım. Hepsi de, başarıları çeşitli ödüllerle tescillenmiş ya da sözgelimi Royal Academy gibi çok özel kuruluşların seçkin üyeleri olan sanatçılardı. Öğrendim ki, bu kişilerin % 38'i daha önce ruhsal sorunlarından ötürü tedaviye tabi tutul-

Ezelden Beri

Yaratıcı dehayla 'deliliğin' arasında bir bağ olduğu görüşü, Batılı düşüncenin tarihinde oldukça eski. Platon, "Esin Perilerinin deliliğinin dokunup geçmediği şiirlerin, esinlenmiş bir delinin yaratıları tarafından gölgede bırakılmaya mahkum olduğunu" iddia ederken, Aristoteles düşünür dururmuş "felsefe, şiir ve bütün sanatlarda olağanüstü yetenek sergileyenlerin neden hep melankolik olduğu" üzerine. Eski Yunan'ın Batı kültürüne sunduğu bu perspektif 18. yüzyıla kadar etkisini korudu. 18. yüzyılda sanat ve yaratıcılığı biçimlendiren gücün acı, mutsuzluk, delilik vb. ruh durumları değil, sükunet ve mutluluk olduğu görüşleri daha bir popüler hale geldi. Deneme yazarı Jonathan Richardson'ın 1715'te yazdığı gibi: "Bir ressamın akli, tatlı ve mutlu duygularla dolu olmalı"ydı. Ancak Byron, Shelley, Coleridge gibi 19. yüzyıl şairleriyle Batı toplumu gözünde, acı çeken, deli bakışlı ve kesinlikle olağanın çok üstünde bir güçle yapılar veren sanatçı tiplmesi yeniden hakim hale geldi. Tabii yalnızca edebiyatçılar için değil. Ve bu tipleme, aslında bundan sonra da hiç bir zaman tam anlamıyla yok olmadı.

muş, bunların da % 75'i, ya bir dönem hastaneye yatırılmış ya da ilaç kullanımına yoluna gidilmişti. Tüm gruplar içinde en büyüğünü oluşturan şairlerin yarısının durumu buydu." Jamison, ele alınan her gruptaki sanatçı sayısının azlığının, çalışma açısından olumsuz bir nokta olduğunu itiraf etmekle birlikte, verilerin, en azından kendisini "Öyleyse bu kişilerde yaratıcılık yönünde bir eğilim mi var? Varsa hep aynı yönde mi?" sorularına itmek için yeterli olduğunu savunuyor. Sorularına cevap bulmak içinse, değişik toplumlar ve gruplarla çalışmalarını sürdürmekte.

Konunun önemli isimlerinden biri, psikiyatrist Hagop Akiskal'ın da (Tennessee Üniversitesi), bu gizemli bağlantı hakkında bazı bulguları var. Bunlardan bir kısmını, depresyon, manik depresyon ve şizofreni tanısı konmuş 750 hastasını, yaratıcılık yönünden birbirleriyle kıyasladığı çalışmada elde etmiş. Araştırmasında, şiddetli manik depresyon vakalarının önemli bir oranının, antisosyal davranış sergiledikleri (şiddet içeren suçlar da dahil olmak üzere), buna karşın hastalığı daha hafif geçirenlerin % 10 kadarının, yaratıcı sanatçılar ve yazarlarca oluşturulduğunu gözlemiş.

En güncel verilerse geçtiğimiz Mayıs ayında Stanford Üniversitesi'nden araştırmacılar Connie Strong ve Terence Ketter'dan gelmiş bulunuyor. Araştırmacıların çok farklı gruplarla (tümüyle sağlıklı, psikiyatrik rahatsızlığı olan, hastalığı tedavi edilmiş, depresif, manik-depresif vb.) yaptıkları çalışma, tümüyle sağlıklı yaratıcı düşünürlerin -özellikle sanatçıların- taşıdıkları kişilik özelliklerinin, toplumun genelinden çok, manik depresyon hastalarına benzerlik gösterdiğine işaret eder nitelikte.

Konu üzerinde yapılan çalışmalar bu kadarla kalmıyor elbette. Ancak özetlemek gerekirse, ister geçmişte yaşamış sanatçı ve diğer yaratımcılara ilişkin biyografik incelemeler, ister gün-

müz 'ağır topları'na uygulanan psikiyatrik taramalar, isterse de manik depresyon hastalarını odağına alıp, onları 'normalle' karşılaştıran yaratıcılık derecelendirmeleri olsun, verilerin çoğu gerçekten de aradaki olası bağın varlığı lehine.

O Kadar Kolay Değil...

İnsan zihninin devreye girdiği her konuda olduğu gibi, bu konunun da en azından "ne normal sayılacak, ne sayılmayacak?" duvarına çarpıp orada bir süre takılı kalması kaçınılmaz. Ama 'bağlantı' varsayımının şimdilik takıldığı başka noktalar da var.

İtirazlardan ilki: Şu anda hayatta olmayan yaratıcı kişilerin biyografilerinden yola çıkıp bunlara tanı koyuyorsunuz; sonra da tanınızı, savınızı için delil olarak kullanıyorsunuz. Kaldı ki biyografiler her zaman taraflı olabilir. Yaşamakta olan sanatçıları incelemekse daha kolay değil. San Francisco'daki California Üniversitesi'nden Frank Johnson, daha acımasız ve kesin. Uzun yıllar boyunca, sanatçıların psikolojik sorunlarını çözmek üzere yürütülen bir programda yer almış olan Johnson'ın bu 'bağlantı' savı için getirdiği yorum şöyle: "Bunun bir başka ifade şekli, şiir yazmak ya da felsefe yapmak için deli olmak gerektiği!" Johnson gibi, başka kuşkuçuların da üzerinde durduğu bir nokta, manik depresyonun, yaratıcılıkla bağdaştırılan bozukluklar listesinin yalnızca son üyesi olması. Modanın, 1960'larda alkoholizm, yirminci yüzyıl başlarında epilepsi (sara) olduğunu söyleyen kuşkuçular, manik depresiflik mertebesine ölümden sonra getirilen birçok sanatçının yeteneğinin, hayatı boyunca farklı nedenlere, sözgelimi tüberküloza (tüberküloz da manik depresyon benzeri belirtiler ortaya çıkarıyor) dayandırıldığını söylüyorlar. Hatta tüberküloz-yaratıcılık bağlantısı beyinlerde bir zamanlar öyle yer etmiş ki, 20. yüzyıl başlarında, edebiyat ve sanatların kalitesinde yaşanan düşüşü, tüberkülozun kademeli azalışına bağlanabilirler bile olmuş.

Bu bağlantı düşüncesinden rahatsız olanlar arasında yalnızca kuşkuçular değil, manik depresyon geçiren ve geçirmiş bazı kişiler de var. İşte dayanak noktaları: Hastalığı ağır biçimde geçirenlerin %10-15'i eninde sonunda ken-

di canlarına kıyıyorlar. Diyelim ki sanat ve manik depresyon, genel anlamda 'delilik' arasında bir bağlantı var. Ne olmuş? Bu bağı fazla önemsemek, bir katili yüceleştirmekle eşdeğer. Biz, bırakın yaratmayı, ayakta kalabilmek için çabalyoruz. Hasta olmak yeterince kötü birşeyken, bir de yaratmamızı bekleyen insanlarla mı uğraşacağız? Ressam olan bir hastanın hissettikleri de şöyle: "Resimlerime bakılıp yaratıcılığımaya hayran kalınıp, böylesine yıkıcı ve kimi zaman öldürücü bir hastalığın bilinçsizce de olsa desteklenmesinden nefret ediyorum..."

Üst düzeyde yaratıcılığı ortaya çıkarmak için hangi etkenlerin bir araya geldiğini anlamak çabasıyla, tanınmış 1004 kadın ve erkekle ilgili 2200 biyografiyi inceleyen Arnold Ludwig de konuya farklı bir bakış açısı getiriyor. Karşılaştırdığı gruplar, yaratıcı sanatçılarla diğer mesleklerden yaratıcı kişiler. Bulguları, özellikle de manik depresyonun sanatçılar arasında daha büyük sıklıkla çıktığı yolundaysa da Ludwig, bunun mutlaka bu rahatsızlığın yaratıcılığı, en azından sanatsal yaratıcılığı artırdığı anlamına gelmediği görüşünde. Saptaması, herhangi bir zihinsel rahatsızlığı olan kişilerin önemli bir oranının, kendilerini ister istemez sanata daha yakın hissettikleri. Bunun bir nedeni de, sıklıkla değişebilen ruh durumlarının ve bunun getirdiği başka özelliklerin (dikkat eksikliği gibi), onları iş dünyası ya da bilim gibi alanlardan caydırabilmesi. "Bilim dünyasında başarılı olmak için akılcı düşünme, kararlı olabilme gibi özellikler taşımak gerekir" diyor Ludwig. "Proje yürüteceksi-

niz, proje önerileri yazıp duracaksınız, deney yapacaksınız, belli saatlerde belli yerlerde olmanız gerekecek, insanlarla iyi geçineceksiniz. Bunlar, sürekli değişip duran bir ruh hali; delicesine bir heves dönemi ve ardından gelen, felç edici durgunluğa meydan verecek durumlar değil. Ama bir sanatçı, bunlardan bir esin kaynağı olarak pekala yararlanabilir. İşin ayrıca bir de toplumsal yönü var. Başarılı bir sanatçı, bir uçtan diğerine dalgalanıp duran zihnini gizlemeye gerek duymayabilir. Hatta, belli ölçüde olmak üzere, dramatik bir fırça darbесinin, sanatçı kişiliğine başka bir boyut kazandırdığı, ona biraz saygınlık kattığı da yadsınamaz. Siz bir de depresif ya da alkolik bir siyasetçinin başına gelecekleri düşünün! Bunu gizlemeye çalışması kaçınılmaz. Ama tanınmış bir şairin alkolik olduğunu duyarsanız, olsa olsa 'ee?' dersiniz; 'yeni haber yok mu?' "

Ludwig'e olduğu kadar yukarıda sözü geçen ressamı, dolaylı olsa da yanıt veren biri var. Bu, yine psikiyatri profesörü Jamison. Yanıtını ilginç ve etkili kılan şeyse, kendisinin de bir manik depresyon hastası, aynı zamanda üst düzey yaratıcılığı kanıtlanmış bir bilim kadını olması: "Kendime sıklıkla sorduğum bir soru var: Seçim hakkım olsaydı, manik depresyonla yaşamayı seçip seçmeyeceğim. Lityum alamıyor, ya da lityum işime yaramıyor olsaydı, yanıtım basitçe 'hayır' olacaktı. Ama lityum bana gerçekten de iyi geliyor; zaten o yüzden bu soruyu sormaya cesaret edebiliyorum. Tuhaf olabilir ama, sanırım yine bu hastalıkla yaşamayı seçerdim. Anlatması hiç kolay değil. Ama içtenlikle inanıyorum ki bu sayede başkalarından çok daha fazla hissettim ve çok daha fazla şey hissettim; ancak dizlerim üzerinde sürünerek hareket edebildiğim günler oldu, ama daha fazla deneyimim de oldu. Bunları daha şiddetli yaşadım, daha çok sevdim, daha çok sevidim, daha çok güldüm, daha çok ağladım. İster normal, ister manik dönemde olayım, daha hızlı koştum, daha hızlı düşündüm..."

Anlama Yolunda

Yaratıcılık, kişinin, kendisiyle dış dünya arasında var olduğunu hissettiği bir boşluğu doldurma, ya da bir bağlantısızlığı giderme dürtüsünden doğar.

Bu boşluk mantıksal, bilimsel ya da duygusal nitelikte olabilir. Dolduğundaysa birşey artık bir yap-boz parçası gibi yerine oturmuştur; mutluluk getirsin veya getirmesin. Yaratıcılığın ortaya çıkması için, çarpılacak bir duvar da olması gerekir. Sorunsuz, sorusuz akıp giden bir yaşam, ya da hiç bir engele takılmadan, hiç bir ağırlık taşımadan akıp giden düşüncelerin, bu dürtüyü sağlaması pek beklenebilir. Öyleyse boşluğu dolduranların, o duvara öyle veya böyle çarpan kişiler olması (çarpmanın mutlaka acı vermesi gerekmez) çok şaşılacak birşey olmamalı. Boşluğu, kopukluğu, bağlantı gereksinimini de, depresyon ya da benzeri durumların doğurduğu dışarıda kalmışlık duygusuyla yaşayanlar kadar kim hissedebilir?

Bu, bütün kuşkuçulara yanıt olmasa da, sözkonusu 'bağlantı'yı en azından mantıksal yönüyle doğrulayabilecek bir açıklama olabilir. Columbia Üniversitesi'nden psikiyatrist Bob Klitzman, bu dışarıda kalmışlık duygusunun önemini vurgulayanlardan. Ve diyor ki "bunu

hissetmek için mutlaka hasta olmak gerekmez. Eşcinsel olduğunuz için, kadın olduğunuz için, erkek olduğunuz için, siyah derili olduğunuz için de kendinizi 'dışarıda' hissedebilirsiniz. Size, gördüğünüz dünyanın, başkalarının gördüğü dünya olmadığı hissini veren herşey, 'kendi hikayenizi' anlatmanız için bir itici güç olabilir."

Depresyon sorup, sorgulayıp, düşünüp, duraksarken, mani de sorulara güçlü ve kesin yanıtlar veriyor. Depresyon, kara gözlüklerle bakan birinin dünyayı algılayış biçimi olarak betimlenebilirken, mani birinin baktığında

gördüğü, bir kaleidoskop görüntüsü gibi -rengarenk, ama parçalı. İçlerinde Strong'un da olduğu kimi araştırmacılar, bu rahatsızlığı taşıyanlarda görülen yaratıcılık eğilimini, biraz da bu 'çift yönlü' bakışa bağlıyorlar. Yaşama karşı sabit ve değişmez bir tavır sergileyen biriyle karşılaştırıldığında, hissettikleri ve yaşadıkları da çok fazla; bunu dile getirme gereksinimi duyduklarındaysa, ham malzemelerini bir yarıtıya döndürmeleri zor olmuyor. Kaldı ki, bu kişilerden çoğunun, yaratıları üzerinde çalıştıkları, deneyimlerini ürüne dönüştürdükleri dönemler, hastalığın tutsağı durumundayken değil, 'tıpkı normal insanlar gibi' zihinlerinin açık olduğu dönemler.

Bağlantının varlığından neredeyse emin olup onun özelliklerini belirlemeye çalışan araştırmacılar bile, mani depresyon başta, birçok zihinsel bozukluğu romantize etmenin hem etik bakımdan, hem sağlık bakımından tehlikeli olduğunun farkındalar. Ama oturduğumuz koltuktan, biz sıradan insanlar, suya sabuna, bu tartışmalara bulaşmadan bile (ve bütün bencilliklerimizle) biliyoruz ki, V. Woolf 'hasta' olmasaydı, en azından aşağıdaki satırları da okumamız mümkün olmayacaktı.

"... Ama ben aranızda dahil değilim. Bütün bu bağırış çağırışın, hareketin, arayışların sonunda, bu incecik tülü delip yapayalnız düşecek, ateşten uçurumların dibini boylayacağım. Ve bana yardım etmeyeceksiniz. Eski işkencecilerden daha da zalim olan sizler, düşmeme izin verecek, düştüğümde de beni parçalarıma ayıracaksınız. Ama öyle zamanlar var ki, zihnin içindeki duvarlar eriyor, içeriye emilmeyen hiç birşey kalmıyor; işte böyle bir anda düşleyebiliyorum koca bir balonu şişirdiğimizi; içinde güneşin doğup battığı, yanımıza öğlenin mavisini, geceyarısının karasını alarak birlikte uçup gidebileceğimiz... buradan ve şu andan..." (The Waves / Dalgalar)

Zeynep Tozar

Bir İpucu...

Zihinsel bozukluklarla yaratıcılık arasında bir bağlantı varsa bile, bu bağlantının işleyiş şekline ilişkin bir açıklama yapılmadan, eldeki verilerin çok da fazla birşey ifade etmediği görüşünü, konuyla ilgili tüm uzmanlar paylaşıyor. Bir şairi yaka paça beyin görüntüleme cihazının içine yerleştirip "hadî bakalım, şimdi bir şiir yaz da beyninde neler oluyor, görelim" demek mümkün olmadığına göre, durumu bütünüyle nesnel verilerle değerlendirmek için başka bir yol bulmak gerekiyor. Görüntüleme teknikleri yine de araştırmacıların, zihinsel bozukluğu olan kişilerin beyninde neler olup bittiği hakkında bilgilenmelerini yavaş da olsa sağlamaya başlamış durumda. Ancak bunlar da yelpazenin daha çok depresyon bölgesiyle ilgili. Bunun da bir nedeni var: manide yalnızca zihinsel değil, fiziksel hareketliliğin de sözkonusu olması; mani dönemdeki birini bu nedenle bir görüntü tarayıcısının içinde tutmak bile sorun olabiliyor. Tüm bunlara rağmen, sinirbilimciler (neuroscientist), mani depresyonun en azından bir yönünü; akıcı konuşma (tutarlı olup olmamasından bağımsız olarak) özelliğini aydınlatabilecek bir durumun farkına varmış bulunuyorlar.

Manik depresyonu ilk tanımlayan Alman psikiyatrist Emil Kraepelin'in önemli bir bulgusu, hastalarının kafiyeye, espriye, fıkraya gibi, sözcük oyunlarının devreye girdiği durumlara oldukça duyarlı, hatta

bunlarda çok başarılı olduklarıydı. Oregon Üniversitesi'nden Michael Posner ve ekibinin gerçekleştirdiği çalışmada, bir grup gönüllünün başlarını elektrodlarla donatıp, onları iki farklı sözcük-çağırışım testine tabi tutmayı içeriyor. Gönüllülere bazı sözcükler verip ("çekiç", "süpürge" gibi), bu sözcüklerin hemen çağırıştırdığı başka sözcükler üretmelerini istemişler ("vurmak", "süpürmek" gibi). Talimatı yerine getiren gönüllülerin etkinleşen beyin bölgelerinin, genelde dil becerileriyle ilgili olduğu bilinen bölgeler (sol yarımkürenin ön kısmı ve yan kısmı) olduğu görülmüş. Ancak ikinci bölümde daha dolaylı çağırışmalar ("çekiç" için "savurmak"; "süpürge" için "cadı") oluşturmaları istenen gönüllülerin beyninde etkinleşen bölge, bu sefer sağ yarımküre olmuş. Dille ilgili bazı becerileri sağ yarımküreye borçlu olduğumuz görüşü yeni değil. Sağ yarımkürede hasarı olan bazı hastaların sözcüklere duyarlılıklarının azaldığı, espri, mecaz gibi inceliklere karşı tepkisiz kaldıkları, gözlenmiş bir olgu. Depresyonun sol yarımküreye, maninin de sağ yarımkürenin 'başının altından çıktığı' biraz fazla eskimiş ve basite indirgeyici bir görüşe de araştırmacılar, sağ yarımkürenin en azından bazı tür mani durumlarda etkili olabileceğini düşünüyorlar. Peki bu, beyninin sağ yarımküresinde bir nedenle işlev bozukluğu olan bir kişiye, sözcük oyunlarıyla ilgili bir alandan daha kolay yararlanma yetisi kazandırabilir mi? Bu, şimdilik yalnızca bir varsayım; Posner ve ekibi de bunun bilincinde. Çünkü varsayım, henüz maninin müzik gibi başka yaratıcı etkinlikleri nasıl etkilediğini açıklamaktan uzak.

Kaynaklar

- Bell, Q. "Virginia Woolf: A Biography" Quality Paperback Books, 1992
- Rey, C. M. "Stanford Researchers Find Link Between Creative Genius and Mental Illness" Stanford Report, Haziran 2002
- Gutin, J. A. "That Fine Madness" Discover, Ekim 1996
- Holden, C. "Creativity and the Troubled Mind" Psychology Today, Nisan 1987
- Jamison, K.R. "Manic Depressive Illness and Creativity" Scientific American, Bahar 1997
- Lyen, K. "Beautiful Minds: Is there a Link Between Genius and Madness?" SMA News, Mart 2002